

РЕЦЕНЗИЯ

от професор дфн. Цочо Христов Бояджиев, Софийски университет „Свети Климент Охридски”, научно направление „История на философията” върху научните трудове за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност доцент, по професионално направление 2.1. Филология (Класически езици), факултет БФ, департамент „Средиземноморски и Източни изследвания“, обявен в ДВ бр. 50/09.06.2023 г. с кандидат д-р Георги Гочев.

За участие в конкурса след изтичане на законовия срок е подал документи, отговарящи на изискванията на ЗРАСРБ, един кандидат - д-р Георги Гочев. Във връзка с представената кандидатура бих искал да кажа следното. Винаги съм бил убеден в едно нещо – че в българската хуманитаристика предстои да се утвърди едно поколение, превъзхождащо своите предшественици поне в две отношения. Първо, по професионалната си подготовка, придобита не в резултат на някакъв индивидуален и ентузиастичен „героизъм”, а чрез систематично реализиране на продуктивна образователна стратегия. Така младите изследователи встъпват в сферата на собствената си наука въоръжени с необходимия инструментариум, с който разполагат предварително, а не са принудени да го отработват *en passant*. Това им спестява безплодните методологически препирни и освобождава пространство за съдържателно изследване на съответния научен проблем. Второто благоприятно обстоятелство е възможността за непредубедено изследване, без идеологически натиск и без необходимост да се надхитря явната и скритата цензура. Покрай наличието на конститутивната за научното знание свобода, това позволява да се избегне задължителното в предишни времена „етикиране” на изучаваното явление и съсредоточаване върху неговата същина. Новото поколение изследователи осъществява проучванията си в глобален научен контекст, според утвърдени световни стандарти и без да страда от труднодостъпността на нужната информация.

Както се случва нерядко обаче, предимствата крият в себе си и определени опасности. От една страна налице е рискът от фетишизиране на средството за сметка на съдържанието, което влече след себе си херметизиране на научния продукт, затварянето му в тесния кръг на владеещите въпросния инструментариум и минимизирането на неговия социален и екзистенциален ефект. От друга страна преизобилието на информация затруднява преценката за реалната ѝ стойност, отделянето на действително продуктивните идеи от модните такива, чийто „срок на годност” нерядко е твърде краткотраен.

За съвременния изследовател хуманитарист следователно е от особено значение умението да се възползва максимално от посочените предимства и да избегне умело свързаните по необходимост с тях изкушения. За това е нужна не само ерудиция, но и усет за баланс, при това такъв, при който равновесието да обогатява, а не да ощетява едната и другата страна.

Именно под този зрителен ъгъл ми се струва най-подходящо да бъде оценено участието на д-р Георги Гочев в този конкурс. Вниманието ни може да бъде съсредоточено върху монографията „Свободата от сенките”, представляваща хабилитационен труд и в най-висока степен илюстрираща достойнствата на кандидата. На първо място като такова бих посочил дързостта при избора на темата. Платон е без съмнение един от най-обговаряните в продължение на повече от две хилядолетия философи и затова претенцията да кажеш нещо ново изисква особена смелост. Д-р Гочев е проявил такава смелост и това заслужава адмирации, защото който не дръзне на млади години да осъществи големите си проекти, няма да ги осъществи и в по-късните времена, когато предпазливостта и рутината вземат връх над ентузиазма на откривателството. Георги Гочев е поел риска на противоборството с една мощна традиция и по мое мнение излиза с достойнство от това противоборство. В монографията откриваме един Платон, който не може да бъде припознат чрез някой от известните ни образи на древния мислител. Този Платон е динамичен, постоянно изплъзващ ни се, завихрен в някакъв лудешки хоровод и определен по-скоро апофатично, не какъвто е, а какъвто не е – „нито доктринер, нито невротик”. Наистина, авторът много добре знае, че не може да има определение чрез отрицание, но той установява, че когато се опита въпреки всичко да го схване позитивно, атинският э явява в такава пълнота, че като че ли за него може да се каже всичко. Изправен пред този парадокс, Гочев проявява едно също толкова важно за изследователя качество – търпение. Съзнавайки обхватността на своя „предмет”, д-р Гочев се заема да го изследва стъпка по стъпка, като се спира детайлно на няколко диалога, подбрани с оглед тематизираните в тях основни понятия на Платоновата философия: душа, време, красота, разумност, справедливост, добродетел, закон, знание, любов. Чрез търпеливото разкриване на тяхното значение той плете мрежата на Платоновата философия. Текстът на книгата е великолепен пример за онова „четене с молив в ръка”, за което пледираше Етиен Жилсон. Голямото достойнство на изследването е съхраняването на баланса, избягването на крайностите на абстрактната спекулация и безидейното

„картографиране”. Анализът осцилира между конкретното описание и обобщаващите хипотези, което гарантира верността спрямо обсъждания текст и постоянната откритост на твърденията за уточняване, критика и коригиране. В това отношение Гочев се проявява като добър ученик на професор Богдан Богданов, който не се колебаеше да изказва неординерни тези, но най-често с известен отстъп и посочване на алтернативни възможности. Така интелектуалната интрига се запазва до края и читателят остава в очакване на поредното от „малките открития”, които са субстанцията на едно научно изследване. Следвайки този подход, д-р Гочев е написал една жива и интригуваща книга с висока (включително чисто литературна) стойност, в която на читателя е отредена не ролята на консуматор, любувач се на едно изключително приятно художествено произведение, а на достоен събеседник, съработник на автора.

При съвместния прочит обаче е естествено да се пораждат съмнения относно тезите на партньора и дори несъгласия с тях. В нашия случай проблематично ми се вижда минимализирането на метафизическия импулс в Платоновото творчество за сметка на подчертаване игровия характер, литературността на Платоновото философстване. Да, Платон играе, но това е игра с ценности, *Glasperlenspiel*, което означава, че тя има за атинския философ напълно сериозен екзистенциален смисъл. Наистина, д-р Гочев притежава и интелигентността, и школовката, и чувствителността, за да избегне превръщането на древния мислител в суетен професор-постмодернист от провинциален френски университет, но би било препоръчително – според мен – да се отдаде внимание на обстоятелството, че Платон гледа на заниманието си като ангажиране в гигантската битка за битието, че познавателните, нравствените, социалните, образователните и т.н. проблеми се смятат от него за разрешими именно на онтологично ниво, че философският ерос е изкусен ловец, а изкусен е ловецът, който улавя преследвания дивеч, а не този, който безспирно тича след него, че преизобилното обговаряне на първия принцип кулминира в един синтетичен познавателен акт, който все пак постига своя предмет, макар и не така, както се постигат другите познавани предмети. Предполагам и тая надеждата този аспект на Платоновото творчество да намери място при разглеждането на „систематичните” диалози от зрелия период на философа – „Софист”, „Парменид”, „Филеб” и „Политик”, които заедно с „Тимей” изявяват иманентния систематичен потенциал на Платоновата философия, разгърнат в една от най-мощните традиции на европейското

философстване. Аз наистина не мога да бъда разубеден в това, че грандиозните систематични умопостроения на Прокъл или Фичино не биха били възможни, ако тази възможност не беше зададена – поне като регулатив – в учението на Платон. Ще си позволя да припомня, че Плятоновата философия е философия на реставрацията, на възстановяването на света тъкмо като съвършено изваяние, като космос след именно игровото му разграждане от софистите. А и срещащите се буквално на всяка крачка понятия като ред, число, мяра, среда и т.н. са индикатор за усилията на древния философ да предложи системен модел, функциониращ еднакво добре в универсума, поднанието, нравствеността, социума и художествата.

Естествено е да имам резерви и във връзка с оценката на д-р Гочев за тюрбингенската теза. Наистина, той не е сред заклетите ѝ отрицатели и дори е склонен да признае заслугата на тюрбингенци за платонознанието, но все пак предпочита да остави тази интерпретация без позсерiously внимание. Разбира се, тук дискусиата би била твърде обширна, но засега бих отбелязал само следното- Има едно банално обстоятелство, което критиците на тюрбингенци кой знае защо подминават. Това са свидетелствата на Аристотел за наличието на някакви „неписани учения”, преподавани в Академията и непокриващи се напълно с написаното в диалозите. Колкото и да е проблематичен като исторически свидетел, Платоновият ученик е пребивавал достатъчно дълго в школата, за да знае какво се случва в нея. От друга страна, ако диалогичността е същностен стилистичен белег на Платоновото философстване, то той е в по-голяма степен относим не към писменото, а към устното слово. Впрочем трябва да призная, че в самото начало аз също имах съмнения относно тюрбингенската теза и осмислих основателността и продуктивността ѝ едва след интензивен епистоларен обмен с професор Кремер и професор Гайзер. При което – признавам и това – моят монистичен прочит подсилва идеята за система, разбрана обаче като диалектическа игра на първоединното със себе си в своята другост.

Така или иначе, монографията на Георги Гочев е не само умен и задълбочен прочит на Платон, но и изящно литературно съчинение. Авторът не само предлага убедително тълкуване на нелек за разбиране текст, но по един безкрайно симпатичен начин споделя колебанията и съмненията си. Изключително рядко съм попадал на научно изследване с така деликатно поднасяна самоирония, която не само не олекотява съдържанието, а и отваря вратата към по-нататъшни изследвания,

гарантирайки че към тях ще се пристъпи без предубеждения и готови предварително схеми.

Адмирации заслужава и подходът, при който написаното не е замразено в строго историческия наратив, а е изявена актуалността, което значи общочовешката значимост на обсъжданите проблеми. Разбира се, авторът не се е поддал на „очарованието на предмета” на своето изследване, така че да привижда като меродавни решенията на „своя” философ. Но той ни припомня определени възможности например в сферата на образованието или в тази на държавността, които да осмислят по-задълбочено и нетривиално нашите представи и действия.

Накрая нещо „извън протокола”. Георги Гочев се утвърди и като преводач на Платоновите диалози. Държа да отбележа този факт, защото смятам за неоснователно и несправедливо изключването на преводаческата дейност от академичната номенклатура. Когато се превежда научен текст, преносът на думи от единия език в другия предполага сериозно проучване не само на конкретното съдържание, но и на светогледния амбианс, в рамките на който ще се разгърне това съдържание. Ето защо предлагам на д-р Георги Гочев да бъдат зачетени направените от него много качествени преводи, за някои от които, впрочем, той заслужено получи национална награда за хуманитаристика. И да го окуражим да продължи това си дело.

На основание на казаното аз подкрепям убедено катидатурата на Георги Гочев и призовавам уважаемите членове на научното жури за сторят същото.

23.10.2023

Рецензент:

Проф. дфн Цочо Бояджиев